

Статья посвящена исследованию кинематографического произведения и некоторых его элементов. Обосновывается необходимость разграничения понятий «кинематографический кадр» и «фотографическое произведение» как составляющих элементов кинематографического произведения, основываясь на анализе теоретической литературы и специфике авторских отношений.

Explains the need for separation of the concept of video frame and photographic works as components of the cinematographic work on the basis of comprehensive analysis of the theoretical literature and specific of author's relationship.

Література

1. Про авторське право та суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 3792. — Ст. 214.

2. Бурлаков С. Кадр кінематографічного твору як самостійний об'єкт авторського права: поняття та особливості використання // Підприємництво, господарство і право. Цивільне право. — 2006. — № 6. — С. 32–34.

3. Гурьева М. Особенности использования и охраны авторским правом «видеозаписи» и «кадра» [Электронный ресурс] / М. Гурьева. — Режим доступа : <http://www.film.ru/articles/osobennosti-ispolzovaniya-i-ohranu-avtorskim-pravom-videozapisi-i-kadra>.

4. Моргунова Е. Договоры в отношении фотографий как объектов авторского права // Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. — 2008. — № 9. — С. 4–8.

5. Райгородский Н. А. Авторское право на кинематографическое произведение [Электронный ресурс] / Н. А. Райгородский. — Режим доступа : <http://lawtheses.com/audiovizualnoe-proizvedenie-kak-obekt-avtorskogo-prava>.

УДК 343.163(477)

І. Билиця,

аспірант кафедри організації судових і правоохоронних органів
Національного університету «Одеська юридична академія»

**ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДТРИМАННЯ
ДЕРЖАВНОГО ОБВИНУВАННЯ В СУДІ**

Важливою передумовою ефективної реалізації ідей, закладених у новому Кримінальному процесуальному кодексі України, є ефективність роботи системи правоохоронних органів та судів, що має безпосередній вплив на якісний рівень забезпечення прав та свобод людини, оскільки помилки і необачливі кроки у цій царині мають надзвичайну високу ціну [1].

За новою моделлю кримінального процесуального законодавства прокурору відведена особлива роль у кримінально-процесуальних правовідносинах.

Його діяльність полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення реалізації принципу невідворотності притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Підтримання державного обвинувачення в суді — важливий процесуальний обов'язок прокурора й одна з найголовніших конституційних функцій прокуратури на сучасному етапі, яка відіграє значну роль у боротьбі із злочинністю та в зміцненні законності, правопорядку в державі. Участь проку-

рора в судовому процесі повинна максимально сприяти суду у виконанні вимог закону про всебічний і об'єктивний розгляд кримінальних справ та постановлені обґрунтованих законних судових рішень. Використання на практиці нових засад у кримінально-процесуальних правовідносинах супроводжується накопиченням нового досвіду, який нерозривно пов'язаний з розробкою концептуально нових форм та методів роботи органів прокуратури України. У зв'язку з цим постає необхідність подальшого посилення роботи у сфері запровадження та реалізації нових морально-етичних норм поведінки державних обвинувачів.

Метою цієї статті є з'ясування етичних аспектів підтримання державного обвинувачення прокурором у суді як однієї з основоположних функцій органів прокуратури.

Питанню підтримання державного обвинувачення були присвячені праці таких вчених, як М. Бажанов, В. Басков, І. Вернидубов, В. Долежан, В. Зеленецький, О. Зозулинський, П. Каркач, М. Косюта, Р. Каркач, Р. Крикливий, Ю. Крючко, І. Марочкін, О. Мотовиловкер, О. Михайленко, Ю. Полянський, В. Пшонка, В. Савицький, М. Строгович, М. Юрчишин, В. Фінько та багато інших. Проблемою етичних засад підтримання державного обвинувачення займалися А. Бондаренко, Т. Кухлевська, Т. Погорелова, В. Сухонос та інші. Але після прийняття Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури ця проблема залишилася поза увагою.

Згідно зі ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України завданням кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до кримінальної відповідальності в міру своєї вини.

Кримінальний процес будується і функціонує на засадах раціонально організованого правового спору, де прокурор і обвинувачений постають перед незалежним судом як процесуально рівноправні сторони, які змагаються на рівних між собою у правовому спорі.

Підтримуючи державне обвинувачення, прокурор повинен суворо дотримуватися принципу законності. У ст. 34 Закону України «Про прокуратуру», зазначається, що «прокурор, який бере участь у розгляді справ у судах, дотримуючись принципу незалежності суддів і підпорядкування їх тільки закону, сприяє виконанню вимог закону про всебічний, повний і об'єктивний розгляд справ і постановленню судових рішень, що ґрунтуються на законі» [2]. Допомагаючи суду у встановленні істини, прокурор зобов'язаний брати активну участь у дослідженні доказів, проявляти ініціативу у виявленні та поданні нових доказів, реагувати на спроби зацікавлених осіб ввести суд в оману або порушити вимоги закону. Зберігаючи в цьому об'єктивність, прокурор зобов'язаний побудувати свою діяльність у суді так, щоб вона була спрямована на виявлення винних у скоєнні кримінальних правопорушень та їх покарання відповідно до закону. Найсуворіше дотримання закону є також і вищим моральним принципом та неодмінною етичною вимогою. Недаремно в ст. 5 Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури від 28.11.2012 р. зазначається, що прокурор при здійсненні своїх повноважень «зобов'язаний діяти законно та в межах своєї компетенції своєчасно вживати вичерпних заходів до усунення порушень закону, від кого б вони не виходили» [3]. Для правильного застосування процесуальних норм і заборон державному обвинувачу спочатку необхідно з'ясувати їхню моральну основу, вміти оцінити допустимість з точки зору етики тих чи інших прийомів підтримання державного обвинувачення. Для того щоб діяльність прокурора, яка спрямована на доведення від імені держави тези щодо винуватості особи у вчиненні кримінального правопору-

шення, сприймалася присутніми в залі судового засідання (а іноді і навіть телеглядачами у випадку проведення телетрансляції) завжди як справедлива, сприяла посиленню виховного впливу суду та утвердженню авторитету прокуратури, державний обвинувач повинен дотримуватися виключно моральних та професіональних позицій.

Зрозуміло, етичні вимоги мають відношення до всіх сторін діяльності прокуратури. Проте участь у судовому процесі, де прокурор діє не в тиші свого робочого кабінету, а бере участь у живій і часом гострій публічній суперечці, до нього мають висуватися підвищені етичні вимоги. Підтримуючи державне обвинувачення, прокурор за будь-яких обставин не повинен проявляти у своїй поведінці необ'єктивність, упередженість, безтактність, грубість.

Статус державного обвинувача висуває підвищені вимоги до особистісних характеристик, його моральних та психологічних якостей, адже дефекти правової та моральної свідомості державного обвинувача негативно впливають на його результати роботи [4].

Отже, кожен публічний виступ прокурора у судовому процесі вимагає наявності у нього таких якостей, як високий рівень правосвідомості, повага до закону; принциповість, твердість у відстоюванні свого переконання, вміння протистояти будь-яким стороннім впливам і в той же час повинна бути присутня самокритичність, а також здатність до самоконтролю; наполегливе, творче прагнення до встановлення істини; непримиренність до злочинців і разом з тим неупереджене ставлення до обвинуваченого, обережність при вирішенні питання про його винуватість; гуманність, повага до людської гідності; почуття міри та скромність.

Однією з актуальних проблем є формування внутрішнього переконання, тобто формування власної позиції у кожному кримінальному провадженні під час підтримання державного обвинувачення. Цей процес відбувається поступово, у міру накопичення, перевірки та оцінки доказів, під час з'ясування

обставин провадження. Це складний психологічний процес, в якому часом можливе відхилення від правильного шляху та поява помилок у формуванні позиції у конкретній ситуації. У більшості випадків це притаманно молодим спеціалістам, які працюють в органах прокуратури до 3 років. Обумовлено це тим, що у зв'язку з незначним досвідом роботи прокурор, вивчаючи матеріали справи, може некритично оцінити окремі докази, що у свою чергу може призвести до формування необ'єктивного уявлення щодо причетності конкретної особи до вчиненого діяння чи ступеня її вини. Це породжує випадки, коли під час судового слідства обвинувачення не підтверджується в тому вигляді, як воно було сформульовано в обвинувальному акті. Тоді постає необхідність у психологічній перебудові прокурора, а саме перехід від твердої переконаності щодо винуватості особи. Даний процес є нелегким, оскільки в ньому присутній певний психологічний бар'єр. Для того щоб підтримання державного обвинувачення відбувалося в міру його обґрунтованості та залежало лише від даних і результатів, отриманих під час судового слідства, прокурор, по-перше, повинен бути принциповою, критичною і творчо мислячою людиною, здатною в інтересах справи знехтувати хибним самолюбством і відмовитися від невірної позиції по справі, задля того, щоб допомогти суду прийняти правильне рішення. По-друге, потрібно створити сприятливі об'єктивні умови, які сприяли б вільному і самостійному формуванню внутрішнього переконання прокурора. А. В. Дулов правий, коли, говорив про шляхи поліпшення діяльності осіб, які виконують процесуальні функції в судочинстві, поряд з «вихованням психічних якостей, які необхідні для здійснення даної діяльності», називає також «виявлення та ліквідацію об'єктивних, зовнішніх умов, що шкідливо впливають на здійснення цієї діяльності» і, з іншого боку, «виявлення і розвиток умов, що допомагають їй» [4]. Іншими словами кажучи, необхідно усунути всі фактори, що заважають належному виконанню

прокурорських функцій, і посилити, розвинути позитивні стимули, які б спонукали прокурора діяти відповідно до свого службового та морального обов'язку. Необхідно, щоб дії прокурора, що відповідають закону і морально-етичним нормам, завжди знаходили підтримку з боку керівництва відповідної прокуратури і, навпаки, дії, що суперечать закону і нормам моральності, зустрічали осуд і передбачали для прокурора негативні наслідки.

Негативним фактором, що впливає на прокурорів під час формування неупередженої позиції по кримінальному провадженню, можуть бути прояви старовинної обвинувальної ідеї щодо спрямованості діяльності прокуратури, яка склалася протягом тривалого часу існування цього органу, незважаючи на задекларовані численні зміни, і все-таки залишається у свідомості прокурорських працівників. Молоді кадри, які нещодавно прийшли працювати в органи прокуратури, досить швидко потрапляють під вплив своїх старших колег і погоджуються з думкою більш досвідчених працівників з цього приводу. У зв'язку з цим особливого значення набуває морально-етичне виховання прокурорів, які підтримують державне обвинувачення у суді, вироблення правильних критеріїв, з якими вони підходять до визначення своєї позиції в суді по кожній конкретній справі. Перші фундаментальні основи етичного виховання майбутніх працівники прокуратури мають отримати ще у профільних навчальних закладах, де вони здобувають вищу юридичну освіту. Зважаючи на це, видається за доцільне запровадити у вищих навчальних закладах такого спецкурсу, як «Прокурорська етика», та інших дисциплін, що мають на меті виховання необхідних морально-етичних якостей для майбутніх працівників прокуратури.

Також важливою умовою, яка необхідна для вільного визначення прокурором своєї позиції в суді, є суворе дотримання його процесуальної самостійності. Донедавна принцип процесуальної самостійності державного обвинувача був юридично виражений в ст. 7

Закону України «Про прокуратуру». З прийняттям нового КПК та наказу Генерального прокурора України № 4гн від 19.02.2013 р. «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» процесуальна самостійність прокурорів була розширена. Це пов'язано з тим, що тепер на одну й ту ж саму особу покладено обов'язок здійснювати нагляд за додержанням законів у досудовому кримінальному провадженні, затверджувати обвинувальний акт та підтримувати державне обвинувачення по цій самій справі. Як ми бачимо, цим самим було обмежено можливість втручання керівника прокуратури в процес підтримання державного обвинувачення. Ще про один з позитивних моментів цього нововведення зазначає професор Ю. Полянський, який каже про те, що «позитивною рисою цієї новації є те, що прокурор, який здійснював нагляд на стадії досудового розслідування, добре знає всі обставини справи, що полегшує йому в подальшому виконання функції державного обвинувачення» [6].

Говорячи про процесуальну самостійність державного обвинувача слід згадати про процесуальний порядок відмови від державного обвинувачення, який закріплений в КПК. Так у ст. 341 КПК передбачено, що державний обвинувач повинен погодити процесуальні документи по справі, в якій він хоче відмовитися від підтримання державного обвинувачення, з керівником органу прокуратури, в якій він працює. Після того як всі процесуальні документи будуть погоджені з начальством, складається відповідна постанова, в якій викладаються мотиви відмови від державного обвинувачення. З одного боку, така процедура відмови від державного обвинувачення обмежує процесуальну самостійність прокурора, який підтримує державне обвинувачення, з іншого боку, це є можливість для перевірки аргументів і доводів, які надаються державним обвинувачем вищестоящим керівником, який у свою чергу є більш досвідченим працівником.

На наш погляд, необхідно всіляко розвивати у прокурорській практиці моральні стимули до сприяння суду у

винесенні законного і обґрунтованого вироку. Потрібно, щоб прокурор, підтримуючи обвинувачення в суді, в першу чергу прагнув правильно оцінити дані судового слідства, а не брав за основу лише докази, отримані на досудовому слідстві. І якщо судовий розгляд змусив його інакше поглянути на обставини по справі, змінити своє бачення по конкретній справі — це добре, і така поведінка прокурора заслуговує всебічного заохочення. Якщо високо оцінювати успішне підтримання державного обвинувачення, що закінчилося обвинувальним вироком щодо винних, то чому не заохочувати прокурора за активну, кваліфіковану участь у судовому процесі, що посприяла встановленню істини і виправдати невинних? Хіба це вимагає меншої витрати сил, енергії, меншої принциповості, а часом і мужності?

Не можна вважати нормальною практику в органах прокуратури, коли винесення виправдувального вироку судом у кримінальному провадженні вважається провиною державного обвинувача або розцінюється з боку керівництва як відсутність необхідної професійної кваліфікації. Кожний випадок винесення виправдувального вироку є, так би мовити, унікальним, тому обставини такої ситуації повинні в обов'язковому порядку ретельно перевірятися вищестоящим керівництвом. І лише після встановлення порушень у діяльності державного обвинувача, що потягло за собою винесення виправдувального вироку, можна притягувати його до відповідальності. Адже завжди потрібно пам'ятати, що не все відбувається гладко в прокурорській практиці і великі професіонали можуть помилятися.

Серед прокурорських працівників досить поширеним є погляд, що відмова прокурора від підтримання державного обвинувачення чи його зміна розцінюється як явище негативне, небажане, що означає прорахунки в діяльності конкретного працівника прокуратури, його некомпетентність. Хоча зараз і побудована така модель, відповідно до якої один і той самий працівник є процесуальним керівником по кримінальному провад-

женні і підтримує державне обвинувачення по ньому (про що зазначалося раніше). Але із цього правила є виключення. Зокрема, чинним кримінальним процесуальним законодавством передбачена можливість створення керівником прокуратури групи прокурорів (ст. 37 КПК), які здійснюватимуть повноваження у кримінальному провадженні. Ця законодавча норма передбачає, що один працівник прокуратури може здійснювати процесуальне керівництво під час досудового провадження, а підтримує обвинувачення зовсім інший прокурор, що входить до цієї групи прокурорів. І якщо в результаті судового розгляду цей прокурор дійде переконання, що пред'явлене особі обвинувачення не підтверджується, він повинен відмовитися від підтримання державного обвинувачення, проте перед цим він повинен погодити це і отримати дозвіл від свого керівника прокуратури. Обґрунтована і переконлива відмова прокурора від підтримання державного обвинувачення, яка підтверджена отриманими під час судового слідства обставинами, сприяє здійсненню правосуддя і зміцненню законності, підвищує авторитет органів прокуратури, а зовсім не шкодить йому, і, навпаки, підтримання державного обвинувачення у кримінальних справах, в яких не підтверджується на судовому слідстві висунуте обвинувачення, є прямим порушенням службових обов'язків, моральних обов'язків перед суспільством, етичних засад діяльності прокурорів та шкодить престижу всієї прокурорської системи.

Наступним важливим етичним та правовим елементом підтримання державного обвинувачення є формулювання розумного та правильного обвинувачення та висловлення думки щодо міри покарання.

Ця проблема є досить багатогранною та відноситься до всієї діяльності державного обвинувача. Перш за все, це означає, що прокурор має довести винуватість підсудного з повною переконливістю та достовірністю і звинувачувати підсудного саме в тому злочині, який він дійсно вчинив. Далі, він пови-

нен вірно юридично оцінити вчинене кримінальне правопорушення, тобто зробити правильну кримінально-правову кваліфікацію діяння. Нарешті, державний обвинувач повинен вимагати для обвинуваченого покарання, що суворо відповідає тяжкості вчиненого ним злочину, тобто покарання має бути заслуженим та справедливим. Тут однаково шкідливі обидві крайності. Надмірна, невинувачена «жорстокість» державного обвинувача негативно сприймається присутніми в залі судового засідання, а у підсудного породжує образ, озлоблення, почуття протесту, що перешкоджає його виправленню. З іншого боку, необґрунтовано м'яке покарання для небезпечного, злісного злочинця не досягає своєї основної мети — покарання особи та її виправлення, запобігання вчиненню нею злочинів у майбутньому і може сприймається як безкарність, а у потерпілого і в інших громадян, що стежать за розглядом справи, підриває віру в силу і справедливість закону. Моральний обов'язок державного обвинувача полягає також і в тому, щоб створити у присутніх правильне уявлення про суспільну небезпеку діяння, виховати у них повагу до закону, до правосуддя, сприяти, окрім іншого, і правовому вихованню громадян. Найбільшою мірою це стосується державного обвинувача, на якого присутні в залі судового засідання цілком обґрунтовано дивляться як на особу, яка проголошує точку зору держави.

Підтримуючи державне обвинувачення, прокурор не повинен забувати про виховний вплив, який має нести в собі судовий процес. Тому він має слідкувати за своїми висловлюваннями, репліками та жестами, що використовує під час судових засідань. Прокурор не зможе виконати поставлених перед ним завдань, якщо сам не буде слідувати вимогам закону та морально-етичних норм.

Процесуальній ролі прокурора як державного обвинувача в судовому процесі має відповідати і його розмовна мова, яка визначається офіційністю спілкування в судових дебатах, офіційним

характером взаємовідносин, в той же час є моральним критерієм взаємоповаги. Суспільство виробляє норми мовної поведінки і вимагає від носіїв мови дотримання цих правил, дотримання етики мовної поведінки, яка являє собою зібрання моделей коректної мовної поведінки... [7]. Виступаючому в судових дебатах важливо відбирати ті мовні засоби, які є найбільш доречними в даній обстановці спілкування. «Слово — одне з найбільших знарядь людини, — писав А. Ф. Коні. — Безсиле саме по собі, воно стає могутнім і невідпорним, сказане вміло, широко і вчасно. Тому моральний обов'язок судового оратора — поводитися обережно і помірно з цією зброєю і робити своє слово лише слугою глибокого переконання» [8].

Офіційність мовної ситуації в судовому процесі вимагає звернення на «ви» до всіх учасників судового процесу та присутніх без винятку. Неетичним буде, якщо суддя чи прокурор будуть звертатися до обвинуваченого на «ти».

Прокуророві під час підтримання обвинувачення важливо бути стриманим у словах та репліках, висновки його повинні бути обдуманими і виваженими. Аморальним вчинком буде вважатися висловлення образ чи насмішок щодо обвинуваченого з боку державного обвинувача.

Прокурор повинен бути людиною високої моралі, кристально-чесною, яка вміє добре розбиратися в явищах суспільного життя, самовідданим служителем держави та суспільства, принциповим і непримиренним у відстоюванні законності. Окрім того, державний обвинувач повинен бути і психологічно стійким, аби не відповідати на негідні прояви поведінки з боку обвинуваченого чи його адвоката (образи, невічливі коментарі щодо родинного стану прокурора, його релігійних переконань тощо). Видається, що відповідь у бік образника аналогічним чином може розглядатися як порушення етичних вимог до поведінки прокурора.

Ще одним з важливих етапів підтримання державного обвинувачення є судові дебати, що являють собою по-

леміку, публічний спір за матеріалами конкретної справи. Вони свого роду є підбиттям підсумків судового слідства з позицій обвинувачення і захисту, тому допомагають суду краще розібратися у фактичних і юридичних обставинах справи, особливо за умов запровадження розгляду кримінальних справ за участі присяжних.

Центральну роль на етапі судових дебатів відіграє проголошення обвинувальної промови, під час чого важливим є налагодження та підтримання прокурором зв'язку з аудиторією. Зважаючи на це, видається порушенням етичних вимог до обвинувальної діяльності прокурора монотонне зачитування ним без відриву від тексту обвинувальної промови, оскільки це свідчить про низьку якість підготовки до підтримання державного обвинувачення та неповагу в ставленні до слухачів, що також порушує контакт з аудиторією та судом. Зрозуміло, що в силу об'єктивних обставин, а саме значним навантаженням роботою, великою кількістю судових розглядів кримінальних справ та ряду інших чинників, прокурор, що підтримує державне обвинувачення, немає реальної можливості завчити кожен обвинувальну промову на пам'ять. Але він все-таки може спромогтися її виголосити з гарною інтонацією, виразно, піддивляючи лише найтяжчі моменти тексту обвинувальної промови. Дотримання таких нетяжких правил допоможе краще донести зміст обвинувачення до всіх учасників судового процесу.

Судове засідання має проходити в обстановці боротьби думок процесуальних супротивників, з одного боку, державного обвинувача, а з іншого — обвинуваченого та його захисника. Полеміка — постійний супутник судових дебатів, але вона повинна відноситися тільки до суті справи і бути бездоганно ввічливою. Боротьба думок процесуальних опонентів, сама напружена атмосфера не дають «судовим ораторам» права некоректно відгукуватися один про одного, про потерпілого, підсудного або свідків, також потрібне не тільки вміння доводити і спростовувати, але й до-

тримуватися основних вимог культури спору.

Діяльність органів прокуратури щодо підтримання державного обвинувачення в умовах сьогодення не можливо окремо уявити без дотримання етичних правил поведінки прокурора під час реалізації основоположної функції прокуратури. Лише за умов дотримання прокурорами, що здійснюють цю функцію, визначених морально-етичних правил поведінки можливо досягнути всіх завдань, які поставлені перед кримінальним судочинством.

Ключові слова: прокурор, державний обвинувач, законність, обвинувачений, етика, мораль.

Стаття присвячена проблемі підтримання державного обвинувачення з урахуванням етичних та моральних вимог, що висувуються до прокурора. Автор обґрунтовує необхідність удосконалення в даній сфері, адже це допоможе правильно реалізувати завдання кримінального судочинства, що стоять перед прокурором.

Стаття посвячена проблеме поддержания государственного обвинения с учетом этических и моральных требований, предъявляемых к прокурору. Автор обосновывает необходимость совершенствования в данной сфере, ведь это поможет правильно реализовать задачи уголовного судопроизводства, стоящие перед прокурором.

The article deals with the maintenance of public prosecution based on ethical and moral requirements that apply to the prosecutor. It is important to justify the need for improvement in this area, as it will help to realize the problems which deals with the criminal justice prered prosecutor.

Література

1. Підтримання прокурором державного обвинувачення в умовах дії нового Кримінального процесуального кодексу України : зб. метод. рек. / за заг. ред. В. П. Пшон-

ки, Ю. М. Дьоміна. — К. : Алерта, 2013. — С. 11.

2. Про прокуратуру : Закон України від 5 листоп. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 49. — Ст. 793.

3. Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури: схвалений всеукраїнською конференцією працівників прокуратури від 28.11.2012 року і затверджений Наказом Генерального прокурора України № 123 від 28.11.2012 року [Електронний ресурс] // Офіційний інтернет-портал Генеральної прокуратури України. — Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/kodet.html?_m=publications&_t=rec&id=113992.

4. Криклович Р. Підтримання державного обвинувачення в суді організаційні та кадрові проблеми // Вісник прокуратури. — 2010. — № 1. — С. 39.

5. Дулов А. В. Введение в судебную психологию / А. В. Дулов. — М. : Юрид. лит., 1990. — С. 68.

6. Полянський Ю. Є. Особливості правового статусу прокурора — державного обвинувача за Кримінальним процесуальним кодексом України // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 трав. 2013 р.). — О. : Фенікс, 2013. — Т. 2. — С. 210.

7. Шкатова Л. А. Этика речевого поведения в разных сферах общения // Тезисы докладов Всероссийской конференции, 15–17 сент. 1992 г. — Челябинск, 1992. — С. 32.

8. Кони А. Ф. Нравственные начала в уголовном процессе. Т. 4 / А. Ф. Кони. — М. : Юрид. лит., 1967. — С. 61.

УДК 343.415(477)

Д. Колодін,

асистент кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДРОБЛЕННЯ ПІДСУМКІВ ГОЛОСУВАННЯ: ДО ПИТАННЯ АНАЛІЗУ СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ

Питанню суб'єкта злочину підроблення підсумків голосування присвячено мало уваги. У більшості підручників, коментарях до Кримінального кодексу України (далі — КК України), монографіях надається лише загальна характеристика суб'єкта підроблення підсумків голосування із вказівкою, що вказаний суб'єкт злочину є загальним або спеціальним. Проте глибокого аналізу суб'єктів злочинів щодо підроблення підсумків голосування на виборах та референдумі не проведено, що обумовлює необхідність дослідження.

Вказане питання у своїх роботах досліджували такі вчені, як: П. П. Андрушко, М. В. Афанасьєва, І. В. Берднік, В. П. Бодаєвський, С. Дерев'янка, В. О. Куранін, С. Я. Лихова, В. О. Навроцький, С. С. Яценко, А. В. Солдатен-

ко, Н. В. Янюк та інші. Проте основна увага вказаними вченими приділялась загальній характеристиці злочинів, що посягають на виборчі права та референдні права, або злочинам щодо підроблення виборчої документації та документації референдуму.

Завданням цього дослідження є аналіз особливостей суб'єктів підроблення підсумків голосування, встановлення певних рис притягнення до кримінальної відповідальності суб'єктів голосування при вчиненні вказаних злочинів у співучасті.

Поняття «суб'єкт злочину» є важливим для кваліфікації та має важливе кримінально-правове значення. У теорії кримінального права ознаки суб'єкта злочину поділяються на загальні та додаткові. Так, загальними